

Юда Лариса Анатоліївна,
доцент кафедри археології, етнології
та краєзнавчо-туристичної роботи
ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Соціально-рольовий статус чоловіка і жінки у сучасному суспільстві є показником сталого розвитку. Врахування інтересів жінок і чоловіків у політичному, економічному і соціальному житті є необхідною умовою формування державної політики.

Такий підхід актуалізує поняття *«гендерної рівності»* як рівності стартових умов, отримання рівних часток суспільних ресурсів, рівної участі в соціальній владі для представників обох гендерних груп. Воно ґрунтується на переконанні про те, що в понятті *«рівних прав»* не існує фундаментальної різниці між чоловіками та жінками. *«Рівність»* тлумачиться як ідентичність можливостей, стартових умов особистості, самореалізації людей незалежно від їх статевої належності [6, с. 521].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема гендерної рівності стала предметом дослідження Н. Грицяк, О. Іващенко, К. Левківського, К. Левченко, Н. Лавриненко, Т. Марценюк, Т. Мельник, М. Фозикош. Т. Мельник оцінює рівні можливості жінок і чоловіків в українському суспільстві з юридичної точки зору і констатує невідповідність між законодавчо-закріпленими правами і проблемами реальної рівності. Вона окреслює основні елементи державної гендерної політики. Мету і принципи політики гендерної рівності розглядає М. Фозикош і репрезентує програму подолання гендерної нерівності. Т. Марценюк аналізує загальні принципи і найкращі практики політики ЄС щодо гендерної рівності, розглядає приклади залучення жінок до політики та забезпечення гендерної рівності в європейських країнах, які можуть бути використані в Україні. Напрями дій

на шляху досягнення гендерної рівності в Україні розробляють В. Никифоренко, А. Табанова.

Постановка завдання. Метою нашої статті є виокремлення та аналіз проблем гендерної рівності, притаманних сучасному суспільству, та пошук шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Успішне впровадження і регулювання гендерних відносин у суспільстві передбачає утвердження цінності гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і різних його інституціях зокрема. Це, насамперед, недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень (у першу чергу, у сфері політики та загалом на ринку праці), забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства тощо.

На національному рівні гендерна рівність гарантована, передусім, Конституцією України, Кодексом законів про працю України, а також окремим Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005), Державною програмою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року та іншими законодавчими актами.

Концепція і практичне застосування гендерної рівності є центральними поняттями сталого розвитку суспільства. На думку М. Фозикоша, у гендерній рівності не йдеться про питання жінок. Мова йде про рівну участь чоловіків та жінок у покращенні умов як їхнього власного життя, так і життя громади [7].

Питання гендерної рівності розглядається вченим на методологічному рівні. Він обґрунтовує мету політики гендерної рівності, якою є:

- підтримка рівноправності участі жінок поряд із чоловіками у прийнятті рішень для забезпечення стабільного розвитку суспільства;
- підтримка жінок та дівчат у реалізації своїх людських прав;

- зменшення гендерної нерівності у доступі до ресурсів та результатів розвитку, а також у здійсненні контролю над ними [7].

На перший погляд, у нашій країні створені всі умови для реалізації політики гендерної рівності, підтвердженням чого є законодавча база і ратифіковані міжнародні документи. Україна взяла низку міжнародних зобов'язань, які повинна виконувати, у тому числі стосовно забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Відповідно до Цілей Розвитку Тисячоліття, визначених на Самміті Тисячоліття ООН у вересні 2000 р., які є обов'язковими до виконання до 2015 р., Україна серед шести своїх цілей визначила також «забезпечення гендерної рівності». У рамках цієї цілі Завданням № 1 є до 2015 р. «Забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та вищих щаблях виконавчої влади», а Завданням №2 «Скоротити наполовину розрив у доходах жінок і чоловіків» до 2015 р. Перераховані цілі мають на меті забезпечити гендерну рівність у політичній сфері та на ринку праці в Україні.

Але, не дивлячись на законодавче регулювання, доступ жінок до «великої» політики залишається незадовільним. За рівнем представництва жінок у парламенті Україна посідає 107 місце у світі, за представництвом на міністерських посадах наша країна посіла 68 місце. Про це йдеться у національній доповіді «Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000-2015pp.» [4, с. 45].

Станом на травень 2015 р. представництво жінок у Верховній Раді становить 12,1% (тобто 51 жінка серед 422 народних депутатів).

Разом із тим, у доповіді зазначається, що більш сприятливою є ситуація з представництвом жінок у радах місцевого рівня.

Водночас тут існують регіональні особливості від 15,7% жінок на Закарпатті до 54,9% у Чернігівській області.

“Відкритість представницьких органів влади зростає з переходом на нижчі територіальні рівні. Якщо в обласних радах жінки становлять

лише 10% депутатів, то у міських – вже 14%, у районних – 23%, у селищних – 43%, а у сільських – 51% депутатів”, – йдеться у доповіді [4, с. 48].

Як зазначається у доповіді, ключовим фактором, що визначає більшу доступність для жінок цих виборчих посад, залишається їх наближеність до місцевих громад.

Станом на травень 2015 року рівень представництва жінок на міністерських посадах становить 10,5% (відповідно дві жінки обіймали міністерські посади, п'ять – посади перших заступників міністрів, одинадцять – посади заступників міністрів).

У той же час 38,3% жінок, що обіймають посади керівників найвищої ланки на державній службі, належать до молодших вікових категорій — до 35 років.

Україна стикається із такими проблемами стосовно забезпечення гендерної рівності: «Гендерна дискримінація забороняється відповідно до конституції, але урядовці демонструють мало інтересу чи розуміння проблеми. Правозахисні організації скаржаться, що роботодавці відкрито дискримінують за ознаками статі, зовнішності та віку. Торгівля жінками за кордоном із метою проституції залишається серйозною проблемою» .

В.Никифоренко та А.Табанова, аналізуючи стан гендерної рівності в Україні, підкреслюють: «індекс гендерної рівності (ІГР) України становить 0,335, що виводить її на 57-е місце серед 146 країн. Такі дані містяться в доповіді ООН про стан людського розвитку» [5, с. 219].

Гендерна нерівність спостерігається не тільки в органах влади і місцевого самоврядування. Конституція України юридично проголошує рівність прав жінок та чоловіків на працю, вибір професії, професійну підготовку та заробітну плату. Але криза в економіці, закриття великої кількості підприємств, невчасна виплата заробітної плати загострюють проблему становища жінки на ринку праці. Трудове законодавство України в багатьох випадках декларативно захищає права жінок у цій сфері, але знову

ж таки реальна ситуація набагато складніша. Жінкам важко знайти гарно оплачувану роботу, а декларовані пільги часто тільки сприяють тому, що роботодавці дуже обережно і неохоче беруть на роботу жінок [7].

Ще однією проблемною сферою життєдіяльності жінки, яка вимагає правового втручання з боку держави, є насильство над жінками. «Статистика звернень із приводу гендерно обумовленого насильства (зокрема, домашнього насильства) шокує. Ці цифри ви чули в стінах парламенту. «Зі 100 % жінок, які потрапляють до лікарні швидкої медичної допомоги, 50 % – це побиті вагітні жінки. Усі вони народжують хворих дітей... 95 % шлюбів розривають через домашнє насильство» (Народний депутат Ірина Луценко). «Щорічно 100–150 тисяч осіб зазнають домашнього насильства» (Наталя Федорович, Заступник міністра соціальної політики).

Також за нашими даними, зібраними у межах кампанії «Війна, яка не відпускає» про насильство в сім'ях учасників АТО, тільки впродовж першого півріччя 2016 року на Національну «гарячу лінію» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, яку супроводжує «Ла Страда-Україна», надійшло 16 685 дзвінків. Лєвова частка, а це 93,1 %, стосується питань домашнього насильства» [2] .

Цілковом справедливо постає питання: чому чинне законодавство України, юридично проголосивши рівність прав чоловіків і жінок, не забезпечує їм рівні права в усіх сферах життя і діяльності?

На думку автора, законодавство не працює, тому що відсутній національний механізм контролю за виконанням відповідних законодавчих норм. Вищий законодавчий орган відмовляється ратифікувати Конвенцію Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (Стамбульська конвенція). Відповідно відсутні інструменти, які можуть уплинути на процес попередження і подолання всіх форм насильства. Наведені приклади свідчать про необхідність змін суспільної свідомості у питаннях гендерної рівності.

Висновки і узагальнення. Подолання гендерної нерівності можливе за умови впровадження політики гендерної рівності як поступового процесу, спрямованого на прийняття політичних рішень, розвиток громадянського суспільства, громадських організацій, виховання культури гендерної рівності, підвищення гендерної компетентності мас-медіа, проведення гендерної експертизи, на зміну суспільної свідомості у питаннях гендерної рівності.

Література

1. Жінки в політиці України на місцевому рівні: шляхи, проблеми, участь. Аналітичний звіт за результатами роботи шестифокус-груп за участю жінок-депутаток та кандидаток у депутати обласних, міських та районних рад / Скорик М.М. – К.: ТОВ «ІТЕМ ЛТД», 2014. – 64 с.

2. Звернення з приводу відкладання ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульської конвенції) (18 листопада 2016 року) // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://petition.kmu.gov.ua/./Petition/View/767>.

3. Марценюк Т.О. Інституційні засади регулювання гендерних відносин / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. – К., 2009. – 307 с.

4. Національна доповідь: Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000-2015рр. – К., 2015. – 124 с.

5. Никифорова В.Г., Табанова А.І. Гендерна рівність в Україні: проблеми та шляхи удосконалення // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – випуск 2 (53). – С. 218–225.

6. Основи теорії гендеру: навчальний посібник. – к.: „К.І.С.”, 2004. – 536 с.

7. Фозикош М.М. Проблема гендерної рівності в сучасному українському суспільстві // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://kds.org.ua/blog/fozikosh-mm-problema-gendernoi-rivnosti-v-suchasnomu-ukrainskomu-suspilstvi>